

YHDENVERTAISUUS- JA TASA-ARVOLAUTAKUNTA/Jaosto

Saavutettavuus, kohtuulliset mukautukset, kohtuullinen aika, palveluiden tarjoaminen

Diaarinumero: 5xx/2018

Antopäivä: xx.xx.2019

Pyörätuolia vammansa takia liikkumiseensa käyttävä hakija katsoi tulleen syrjityksi, kun A Oyj:n liikkeessä ei tehty hänen liikkeessä asioimiseensa tarvitsemaa kohtuullista mukautusta, joka olisi ollut irtoluiskan asentaminen liikkeen sisäänkäynnille.

Hakijan mukaan hän ei ollut lainkaan päässyt asioimaan A Oyj:n liikkeessä, koska liikkeen sisäänkäynnillä olleesta luiskasta huolimatta hän ei 10-15 senttimetrin kynnyksen vuoksi ollut päässyt sähköpyörätuolillaan liikkeeseen. Hakemuksen mukaan hakija oli 19.6.2018 pyytänyt vastaajaa hankkimaan olemassa olevan luiskan oheen toisen, sisäänpääsyn mahdollistavan luiskan sekä tiedustellut luiskasta uudelleen 28.6.2018. Hakijan mukaan vastaaja oli tuolloin vastannut hakijalle, että muutos toteutetaan vasta kauppakeskusremontin yhteydessä. Vastaajan mukaan se oli tapauksen johdosta tilannut myymälään luiskan, joka oltiin saamassa heinä-elokuussa 2018.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoi, että kun vastaaja ei ole ryhtynyt hakijan pyytämän mukautuksen toteuttamiseen ennen suurempaa remonttia, asiassa syntyi oletama hakijan pyytämien kohtuullisten mukautuksen epäämisestä.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta totesi, että kohtuullisen mukautuksen epäämistä pidetään yhdenvertaisuuslain 8 §:n 2 momentin mukaan laissa tarkoitettuna syrjintänä. Kohtuullinen mukautus on toteutettava kohtuullisessa ajassa mukauttamispyyntöä esittämisestä.

Asiassa saadun selvityksen mukaan luiskaa ei ollut asennettu ainakaan ennen heinäkuuta 2018. Vastaaja oli ilmoittanut tilanteensa luiskan, joka asennettaisiin vasta heinä-elokuussa 2018 eli yli kuukauden kuluttua mukautuspyynnön esittämisestä.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoi, että vastaaja ei ollut tehnyt pyydettyä mukautusta kohtuullisessa ajassa. Vastaaja ei ollut siten kyennyt kumoamaan hakemuksen perusteella syntyneitä oletamaa kohtuullisten mukautusten epäämisestä

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoi vastaajan evänneen hakijalta hänen tarvitsemansa kohtuulliset mukautukset ja siten syrjineen hakijaa hänen vammaisuutensa perusteella. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta kielsi vastaajaa jatkamasta tai uusimasta hakijaan kohdistuvaa syrjintää.

(Lainvoimainen)

Asian tausta

Hakija on selkäydinvammainen ja käyttää liikkumiseensa sähköpyörätuolia. Hakija on kesäkuussa 2018 pyrkinyt asioimaan ostoskeskuksessa A Oyj:n liikkeessä.

Hakijan vaatimukset

Hakija pyytää yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakuntaa toteamaan, että vastaaja on syrjinyt häntä hänen vammaisuutensa perusteella, kun se on evännyt häneltä hänen pyytämänsä kohtuulliset mukautukset. Hakija pyytää lautakuntaa kieltämään syrjinnän jatkossa.

Hakijan perustelut

Vastaajan liikkeeseen oli ollut luiska, mutta sitä edeltävä 10–15 senttimetrin kynnyks oli käytännössä estänyt liikkeeseen pääsyn sähköpyörätuolilla. Hakija oli tiedustellut vastaajalta mahdollisuutta saada sisäänkäynnille luiska. Irtoluiska olisi ollut helposti asennettavissa kaupan aukioloaikoina eikä oven mekanismi olisi estänyt irtoluiskan käyttöä. Vastaaja oli hakijan tiedusteluun vastannut, että muutos tehdään isomman remontin yhteydessä. Hakijalla ei ollut remontin ajankohdasta tietoa, mutta hänen käsityksensä mukaan remonttiin oli pitkä aika.

Velvollisuus ryhtyä kohtuullisiin mukautuksiin oli välitön velvollisuus, ja vastaajalla oli ollut riittävästi aikaa mukautuksen toteuttamiseen. Arvioinnissa merkitystä ei ollut sillä, mitä lautakuntaprosessin aikana tapahtui. Luiskan myöhempi hankkiminen ei poistanut sitä, että vastaaja oli ensivaiheessa evännyt hakijalta kohtuulliset mukautukset. Myöskään se, että vastaajalla oli muitakin liikkeitä, ei poistanut hakijaan kohdistunutta syrjintää.

Vastaajan vastaus

A Oyj:n tarkoituksena ei ollut syrjiä hakijaa.

Vastaajan perustelut

A Oyj pyrkii kohtelevaan kaikkia asiakkaitaan yhdenvertaisesti eikä se hyväksy syrjintää missään muodossa.

Hakijan tiedusteltua A Oyj:n liikkeeltä luiskan saamisesta, asiaa oli selvitetty liikkeessä ja muutos oli tilattu seuraavan remontin yhteyteen. Ratkaisu oli perustunut siihen, että liikkeessä työntekijöitä oli ohjeistettu ottamaan kaikki asiakkaat tasapuolisesti huomioon ja pyörätuoliasiakkaita oli henkilökunnan toimesta autettu myymälään sisään ja myymälästä ulos. Liike ei ollut saanut valituksia asiasta muilta asiakkailta ja muut pyörätuolinkäyttäjät olivat pystyneet asioimaan liikkeessä, joten luiskalle ei oltu nähty akuuttia tarvetta. Tapauksen johdosta myymälään oli tilattu luiska, joka toimittajalta saatujen tietojen mukaan oltiin saamassa heinä-elokuussa 2018.

Esittelijän esitys

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo vastaajan evänneen hakijalta hänen tarvitsemansa kohtuulliset mukautukset ja siten syrjineen hakijaa tämän vammaisuuden

perusteella. Lautakunta kieltää vastaajaa uusimasta hakijaan tai muihin vammaisiin henkilöihin kohdistuvaa syrjintää.

Perustelut

Sovellettavat säännökset

Syrjinnän kieltö

Suomen perustuslain (731/1999) 6 §:n 1 momentin mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Pykälän 2 momentin mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan muun muassa vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Yhdenvertaisuuslakia (1325/2014) sovelletaan sen 2 §:n 1 momentin mukaan julkisessa ja yksityisessä toiminnassa. Lain 4 §:n 4 momentin mukaan tavaroiden tai palvelujen tarjoajalla tarkoitetaan laissa sitä, joka ammattimaisesti tarjoaa tavaroita tai palveluja yleisesti saataville.

Yhdenvertaisuuslain 8 §:n 1 momentin mukaan ketään ei saa syrjiä muun muassa vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Pykälän 2 momentin mukaan välittömän ja välillisen syrjinnän lisäksi laissa tarkoitettua syrjintää on muun muassa kohtuullisten mukautusten epääminen.

Suomessa lailla (26/2016) voimaansaatetun YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen (CRPD, vammaisyleissopimus) 5 artiklan 2 kohdan mukaan sopimuspuolet kieltävät kaiken syrjinnän vammaisuuden perusteella ja takaavat vammaisille henkilöille yhdenvertaisen ja tehokkaan oikeussuojan syrjintää vastaan syrjintäperusteesta riippumatta.

Kohtuulliset mukautukset

Yhdenvertaisuuslain 15 §:n 1 momentin mukaan muun muassa tavaroiden tai palvelujen tarjoajan on tehtävä asianmukaiset ja kulloisessakin tilanteessa tarvittavat kohtuulliset mukautukset, jotta vammaisen henkilö voi yhdenvertaisesti muiden kanssa saada yleisesti tarjolla olevia tavaroita ja palveluita. Pykälän 2 momentin mukaan mukautusten kohtuullisuutta arvioitaessa otetaan huomioon vammaisen ihmisen tarpeiden lisäksi 1 momentissa tarkoitetun toimijan koko, taloudellinen asema, toiminnan luonne ja laajuus sekä mukautusten arvioidut kustannukset ja mukautuksia varten saatavissa oleva tuki.

Vammaisyleissopimuksen 2 artiklan mukaan kohtuullisella mukauttamisella tarkoitetaan tarvittaessa yksittäistapauksessa toteutettavia tarpeellisia ja asianmukaisia muutoksia ja järjestelyjä, joilla ei aiheuteta suhteetonta tai kohtuutonta rasitetta ja joilla varmistetaan vammaisten henkilöiden mahdollisuus nauttia tai käyttää kaikkia ihmisoikeuksia ja perusvapauksia yhdenvertaisesti muiden kanssa. Sopimuksen 5 artiklan 3 kohdan mukaan sopimuspuolet toteuttavat kaikki asianmukaiset toimet varmistaakseen kohtuullisten mukautusten tekemisen.

Vammaisyleissopimuksen 9 artiklan 1 kohdan mukaan vammaisille henkilöille on varmistettava muiden kanssa yhdenvertainen pääsy fyysiseen ympäristöön, kuten yleisölle avoimiin tai tarjottaviin palveluihin. Näitä toimia, joihin sisältyy saavutettavuuden esteiden tunnistaminen ja poistaminen, sovelletaan muun muassa rakennuksiin ja muihin sisä- ja ulkotiloihin. Artiklan 2 b kohdan mukaan sopimuspuolet toteuttavat asianmukaiset toimet, joilla varmistetaan, että yksityiset tahot, jotka tarjoavat yleisölle avoimia tai tarjottavia tiloja ja palveluja, ottavat huomioon kaikki esteettömyyden ja saavutettavuuden osatekijät vammaisten henkilöiden kannalta.

Yhdenvertaisuuslain esitöiden mukaan syrjintäkiellosta ei johdu velvollisuutta kohdella ihmisiä eri tavoin näiden henkilökohtaisten tarpeiden edellyttämällä tavalla, jollei kyse ole ehdotetun lain 15 §:ssä tarkoitettusta vammaisen henkilön tarvitsemasta kohtuullisesta mukautuksesta. Esitöiden mukaan kohtuullisten mukautusten tulee olla kulloisessakin tilanteessa tarvittavia. Mukautukset ovat luonteeltaan tapauskohtaisia ja niiden tulee vastata kyseisessä konkreettisessa tilanteessa vammaisen ihmisen tarpeisiin. Mukautukset voidaan toteuttaa tapauskohtaisesti ja siten olosuhteista riippuen eri tavoin. Mukautuksen kohtuullisuudella tarkoitetaan yhtäältä sitä, että mukautuksista ei saa koitua kohtuutonta taloudellista tai muunlaista rasitetta, ja toisaalta sitä, että mukautusten tulee vammaisten ihmisten näkökulmasta kohtuullisella tavalla toteuttaa heidän yhdenvertaiset mahdollisuutensa saada esimerkiksi palveluja. (HE 19/2014 vp, s. 70 ja 79-81)

Edelleen esitöiden mukaan toimenpide on "tarvittava" esimerkiksi silloin, kun jokin palvelu ei ole vammaisen ihmisen saatavilla muihin henkilöihin verrattuna vastaavalla tavalla ilman mukautusta. Sääntely ei edellytä, että olosuhteet, joissa esimerkiksi palveluja tarjotaan, ovat kohtuullisten mukautusten tekemisen jälkeen vammaisille ihmisille täsmälleen samanlaiset kuin muille asiakkaille. Olennaista on, että palvelut tulevat mukautuksilla vammaisten ihmisten saataville. (HE 19/2014 vp, s. 79-80.)

Edelleen esitöiden mukaan mukautusten luonteeseen kuuluu se, että niiden toteuttaminen ei muodostu kohtuuttomaksi. Selvää on, että mukautusten toteuttamisesta aiheutuvat kustannukset ja muut merkitykselliset seikat huomioon ottaen kohtuuttomaksi muodostuvien mukautusten tekemiseen ei ole velvollisuutta. Mukautusten tulee siten olla tarkoituksenmukaisia ja turvallisia. Mukautuksista ei siten saa aiheutua vahingon vaaraa. Asianmukaisuusvaatimus pitää sisällään ajatuksen toimenpiteiden tehokkuudesta ja käytännöllisyydestä. Toimenpiteen tulee vastata vammaisen ihmisen tarpeeseen, se tulee toteuttaa kohtuullisessa ajassa mukauttamispyynnön esittämisestä, ja sen tulee olla käytännön näkökulmasta olosuhteisiin soveltuva. (HE 19/2014 vp, s. 79-80)

Edelleen esitöiden mukaan kohtuulliset mukautukset on käsitteellisesti erotettava yleis- ja pysyväisluonteisista esteettömyystoimenpiteistä, joista säädetään muualla lainsäädännössä. Rakennetun ympäristön ja rakentamisen esteettömyys perustuu maankäyttö- ja rakennuslainsäädännössä asetetuille tavoitteille. (HE 19/2014 s. 37 ja 79)

Vammaisyleissopimuksen toteutumista valvovan komitean mukaan sopimuksen tarkoittama saavutettavuus liittyy ihmisryhmiin, kun taas kohtuulliset mukautukset liittyvät yksilöihin. Komitean mukaan sopimuksen 5 artiklan 2 kohdan mukainen syrjintäkielto velvoittaa sopimusvaltiot selkeästi määrittelemään kielletyksi syrjinnäksi muun muassa avoimien palvelujen pariin pääsemisen epäämisen. Komitean mukaan kohtuullisella mukauttamisella pyritään saavuttamaan yksilökohtainen oikeudenmukaisuus varmistamalla syrjimättömyys tai yhdenvertaisuus ja ottamalla huomioon yksittäisen henkilön ihmisarvo, itsemääräämisoikeus ja valinnat. (Committee on the Rights of Persons with Disabilities, General Comment No. 2 (2014), kohdat 25, 26 ja 29)

Kysymyksenasettelu

Asiassa on ensinnäkin arvioitava, syntykö hakijan vaatimusten perusteella oletettava kohtuullisten mukautusten epäämisestä. Mikäli kohtuullisia mukautuksia koskevan syrjintäoletettaman katsotaan syntyneen, on arvioitava, onko vastaaja esittänyt syrjintäoletettaman kumoavaa selitystä.

Asian arviointi

Syrjintäoletettaman syntyminen

Yhdenvertaisuuslain 28 §:n mukaan vireillepanijan on syrjintää tai vastatoimia koskevaa asiaa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa käsiteltäessä esitettävä selvitystä seikoista, joihin

vaatimus perustuu. Jos asiaa käsiteltäessä esitettyjen selvitysten perusteella voidaan olettaa syrjinnän tai vastatoimien kieltoa rikotun, vastapuolen on kumotakseen oletuksen osoitettava, että kieltoa ei ole rikottu.

Yhdenvertaisuuslain esitöiden mukaan syrjintäoletama syntyy, jos vireillepanijan esittämien tai muiden asiaa käsiteltäessä esiin tulleiden seikkojen perusteella voidaan olettaa syrjinnän tai vastatoimien kieltoa rikotun. Ensisijaisesti vireillepanijan on esitettävä sellaista näyttöä tapahtumien kulusta tai muusta tosiseikastosta, jonka perusteella asiaa objektiivisesti arvioiden voidaan olettaa syrjinnän tai vastatoimien kieltoa rikotun. Pelkkä väite tai epäily syrjinnän tai vastatoimien kiellon rikkomisesta ei riittäisi oletettaman syntymiseen. (HE 19/2014 vp, s. 93)

Yhdenvertaisuuslain esitöiden mukaan merkitystä ei ole sillä, onko tekijän tarkoituksena ollut syrjiä, jos menettelyä on objektiivisin perustein arvioituna pidettävä syrjintänä. (HE 19/2014 vp., s.71)

Hakijan mukaan hän ei ollut lainkaan päässyt asioimaan A Oyj:n liikkeessä, koska liikkeen sisäänkäynnillä olleesta luiskasta huolimatta hän ei 10-15 senttimetrin kynnyksen vuoksi ollut päässyt sähköpyörätuolillaan liikkeeseen. Hakemuksen mukaan hakija oli 19.6.2018 pyytänyt vastaajaa hankkimaan olemassa olevan luiskan oheen toisen, sisäänpääsyn mahdollistavan luiskan sekä tiedustellut luiskasta uudelleen 28.6.2018. Hakemuksen liitteestä ilmenevästi vastaaja oli tuolloin vastannut hakijalle, että muutos toteutetaan vasta kauppakeskusremontin yhteydessä. Vastaajan mukaan se oli tapauksen johdosta tilannut myymälään luiskan, joka oltiin saamassa heinä-elokuussa 2018.

Edellä selostetuilla perusteilla yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, että kun vastaaja ei ole ryhtynyt hakijan pyytämän mukautuksen toteuttamiseen ennen suurempaa remonttia, asiassa syntyy oletama hakijan pyytämien kohtuullisten mukautuksen epäamisestä.

Syrjintäoletettaman kumoaminen

Vastaajan on syrjintäoletettaman kumotakseen osoitettava, ettei syrjinnän kieltoa ole rikottu.

Vastaajan mukaan se kohtelee kaikkia asiakkaita yhdenvertaisesti ja avustaa tarvittaessa pyörätuoliasiakkaita sisään liikkeeseen. Vastaajan mukaan hakijan pyytämälle luiskalle ei oltu nähty akuuttia tarvetta, koska myös muut pyörätuolilla asioivat henkilöt olivat pystyneet asioimaan liikkeessä. Vastausta antaessaan vastaaja on ilmoittanut tilanneensa tapauksen johdosta luiskan, joka oltiin saamassa heinä-elokuussa 2018.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta toteaa, että kohtuullisen mukautuksen epäämistä pidetään yhdenvertaisuuslain 8 §:n 2 momentin mukaan laissa tarkoitettuna syrjintänä. Kohtuullinen mukautus on toteutettava kohtuullisessa ajassa mukauttamispyyntöä esittämisestä.

Asiassa saadun selvityksen mukaan luiskaa ei ollut asennettu ainakaan ennen heinäkuuta 2018. Vastaaja oli ilmoittanut tilanneensa luiskan, joka asennettaisiin vasta heinä-elokuussa 2018 eli yli kuukauden kuluttua mukautuspyynnön esittämisestä. Näistä syistä yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, että vastaaja ei ole tehnyt pyydettyä mukautusta kohtuullisessa ajassa. Vastaaja ei ole siten kyennyt kumoamaan hakemuksen perusteella syntyntä oletamaa kohtuullisten mukautusten epäamisestä.

Johtopäätös

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo vastaajan evänneen hakijalta hänen tarvitsemansa kohtuulliset mukautukset ja siten syrjineen hakijaa hänen vammaisuutensa perusteella. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta kieltää vastaajaa jatkamasta tai uusimasta hakijaan kohdistuvaa syrjintää.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan päätös

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta päätti hyväksyä esittelijän esityksen.

Lainkohdat

Suomen perustuslaki (731/1999) 6 § 1 ja 2 momentti

Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 2 § 1 momentti, 4 § 4 momentti, 8 § 1 ja 2 momentti, 15 § 1 ja 2 momentit ja 28 §

Laki vammaisten henkilöiden oikeuksista tehdyn yleissopimuksen ja sen valinnaisen pöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta (26/2016) 1 §

YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista (SopS 26-27/2016) 2 artikla, 5 artikla 2 ja 3 kohdat, 9 artikla 1 ja 2 kohdat

Muutoksenhaku

Muutoksenhakuohjaus liitteenä.

Asian ovat päättäneet Tuomas Ojanen (puheenjohtaja), Paula Ilveskivi, Pirkko Mahlamäki, Jukka Siro ja Sonya Walkila. Asian esittelijä Maria Peltoniemi.